
Zvone Žigon
Politična kultura med Slovenci v Južni Ameriki (Argentina)

Pisec se v besedilu dotika temeljnih socioloških in antropoloških pojmov, povezanih z odnosom posameznik - družba in v luči gledanja na izseljenca kot (prav tako) politični subjekt opisuje politično kulturo nekoč in danes med Slovenci v Južni Ameriki, prvenstveno v Argentini.

In his paper the author highlights the basic sociological and anthropological concepts concerning the relationship between the individual and society. Looking at the immigrant as (among other things) also a political being, he describes political culture in the past and the present among the Slovenes of South America, primarily Argentina.

Uvod

Ker je človek »družbeno bitje«, lahko za vsako človeško skupnost zatrdimo, da v njej vlada določen sistem, model medsebojnih odnosov, stikov, ravnanj in norm. To je jasno opazno tako pri najenostavnejših oblikah človekove organiziranosti, ki morda komajda dosežejo raven plemenske skupnosti, kot pri najrazvitejših parlamentarnih demokracijah sodobnega informacijskega sveta. Z drugimi besedami temu pravimo tudi »politična kultura« - izraz uporabljamo predvsem v kontekstu vprašanja naroda in nacije ter države, ki je eden najtrdnjših garantov za kontinuiteto nekega (lastnega) kulturnega izročila, kulturno-politične identitete.¹

Politična kultura je proizvod družbene, kulturne in politične stvarnosti ter aktiven dejavnik v oblikovanju predvsem političnega sistema (Južnič: 1989, 204). O njej

¹ Koncept politične kulture je vpeljal Gabriel Almond izhajajoč iz del Talcotta Parsonsa, že Charles de Montesquieu (1689-1775) pa je govoril o »splošnem duhu, morali naroda«. Če pojem razdelimo na pomen obeh besed, pridemo do definicij, da je kultura »naučeno vedenje, ki je hkrati predajano skozi generacije in se s pretokom časa kumulira in spreminja«. Politika pa je »vsaka dejavnost in celo odnos med ljudmi ali družbenimi skupinami, torej ni vedno na ravni države ali strank. Politična kultura je družbena zavest, javno mnenje, politični ritual.« (Južnič: 1989, 204-211)

razmišljamo predvsem v smislu in okviru (nacionalne) države, v tem besedilu pa bomo o njej razmišljali na ravni narodnostne identitete pri slovenskih izseljencih v Južni Ameriki z glavnim poudarkom na Argentini. Tam se je s prihodom večjega števila naših rojakov ustvarila izseljenska skupnost, ki je predstavljala novo etnijo sredi razmeroma izoblikovane politične kulture, ki jo je narekovala argentinska stvarnost. Nobena od slovenskih skupin ni popolnoma pretrgala stikov s primarno domovino, obenem pa se je morala vključevati v življenje dominantne imigrantske družbe, zato je moral vsak posameznik absorbirati dva oziroma tri modele politične kulture: iz domovine je s seboj prinesel skico sistema, ki je nanj v času primarne socializacije deloval v slovenski nacionalni skupnosti, ob prihodu v »novo domovino« je moral privzeti argentinskega, kot nekakšna presečna množica pa se je pojavil še podsistem znotraj slovenske etnične izseljenske skupnosti - ta je bil v nekaterih primerih ohlapen, v drugih pa izrazito kompakten in skorajda na ravni sistema oziroma modela delovanja politične kulture institucionalizirane države.

Da bi karseda objektivno opisali politično kulturo Slovencev v Južni Ameriki, bom v besedilu najprej predstavil nekatere že razmeroma znane teoretične pojme oziroma procese, katerih osvetlitev pa je nujno potrebna za logično izpeljavo problema.

Dotaknil se bom pojmov, vezanih na posameznikovo občutenje lastne narodnostne identitete, od oblik pripadnosti tovrstnim kolektivitetam do procesov, ki pripeljejo do takšnega občutenja, in socializacijskih agensov kot nujnih nosilcev kontinuitete. V nadaljevanju pa besedilo preide na opisovanje pojavov, ki zaznamujejo značilne modele politične kulture med Slovenci v tem delu sveta kot odsev aktualnega dogajanja tako v »pravi« kot v »novi« domovini. V besedilu gre seveda zgolj za paberkovanje od primera do primera, saj celotnosti tega skoraj že stoletje dolgega kompleksnega procesa (in povrh vsega še »dvostrnega« - s tem mislim na razliko v politični kulturi predvojnih in povojnih izseljencev) ni mogoče zajeti v nekaj vrstic.

I. Posameznik in skupnost

Ker je posameznik tisti, v katerem se dogaja skupnost (čeprav velja tudi obratno), začnimo z analizo procesov, ki povezujejo in medsebojno nadgrajujejo ta dva pojma ali pola.

Odnos med posameznikom in družbo je dialektičen - posameznik, ki ga družba oblikuje, nosi v sebi to družbo in hkrati ohranja svojo individualnost (Južnič: 1989, 84-86), hkrati pa tudi sam pripomore k oblikovanju in kontinuiteti družbe in njenih lastnosti bodisi s svojim zavestnim delovanjem bodisi zgolj z njemu svojstvenim načinom odzivanja. (Žigon: 1993, 20)

S prihodom človeka na svet in v specifično družbo (ali še prej - op. Z. Ž.) se začne proces oblikovanja individuumove identitete. Individualna identiteta je vsota, sinteza zavedanja o lastni človeški telesnosti, biološki določenosti ter o družbenosti - človek je namreč unikat, a se oblikuje sam, v skladu s percepcijo zunanjega sveta. (Južnič: 1993, 101). Na tej stopnji prihaja do nujnega razkoraka med individualno in družbeno identiteto, znotraj katere se oblikuje več vrst skupinskih (pod)identitet.

Posameznik izraža svojo pripadnost neki skupinski identiteti z življenjskim stilom, z upoštevanjem navad, šeg, z uporabo jezika, ki je v neki skupnosti v rabi (oziroma primerne jezиковnega koda, op. Z. Ž.), pozna in spoštuje kolektivni spomin, ki ga neka skupnost goji, skratka podvržen je formalnim in neformalnim normam te skupinske identitete (Južnič: 1993, 141) in jih na ta način tudi sam prenaša ter s tem zagotavlja

njeno kontinuiteto. Pri tem so pomembni prehodni obredi, kot na primer iniciacija, prisega ali zaobljuba, vse spremljano z močnim simboličnim nabojem, podkrepljenim z močjo rituala, ceremonije, predmetov, povezanih z zgodovinskim spominom skupnosti itd. Tovrstni procesi se zdijo zgodovina, a so v morda nekoliko latentnejših oblikah prisotni vedno - tudi danes - in povsod.²

I. A Socializacija (in etnična identiteta)

Da bi posameznik ponotranjil, sprejel to, kar mu »narekuje« družbeno okolje, se mora prebiti skozi procese socializacije. Ta se deli na več faz: primarno in sekundarno socializacijo ter dodatno - resocializacijo.

Človek pripada več kolektivitetam: vzgojni, poklicni, zaposlitveni, politični, športni, rekreacijski itd. (Južnič: 1993, 142), vse pa delujejo nanj v smislu (politične) socializacije, vzgajajo ga - nekatere dobesedno - v »primerne« člana širše skupnosti. Za nekatere kolektivitete se posameznik odloča samostojno in tudi sicer ne smemo pozabiti, da je delovanje obojesmerno, torej da tudi posameznik s svojo unikatnostjo pripomore k (so)oblikovanju skupnosti. Narodnost kot kolektiviteta pa je nekaj, na kar oseba nima vpliva, saj ne more odločati o tem, na katerem koncu Zemlje se bo rodila. Pravimo, da je posameznik v-rojen v neko (etnično) skupnost ali politično kulturo z vsemi njenimi specifikami. O morebitni selitvi lahko sam odloča šele, ko je končan proces socializacije in ko je ekonomsko samostojen, vendar je takrat tudi že socializiran oziroma inkulturiran in se svoje narodnosti, ne glede na kraj, v katerega se (iz)seli, ne more več »otresti«, tudi če bi se je hotel.

Toda o etnični identiteti kasneje; pomudimo se pri primarni socializaciji, ki je odločilna za posameznikovo osebnostno identiteto. Izoblikujejo se temelji osebnosti posameznika, ki je v tem obdobju, od rojstva do stika s političnimi socializacijskimi agenci kot so šola ali celo vrtci, »tabula rasa«, dovzeten za sugestije, podvržen imitiranju svojih vzornikov začevši s starši in drugimi člani družine. Nauči se osnovnih vlog kot so npr. spolna identiteta, materni jezik itd. Na tej točki se skupinska identiteta prek staršev najizraziteje prenaša v posameznikovo podzavest.

Sekundarna socializacija pomeni stik s širšo družbo, kjer se pojavi tudi že posameznikova kritičnost, nasprotovanje in odpor zoper inkulturacijo. Na tej nekoliko bolj raztegljivi točki - prehod iz primarne v sekundarno socializacijo ni enkrat - se prenašajo na osebo glavne norme neke družbe. Socializatorji, ki so prenašalci vrednot in norm, delujejo posredno in neposredno, formalno in neformalno. Med formalnimi in eksplicitnimi agenci naštejmo npr. šolo, verske ustanove, tudi že vrtec, kasneje vojsko, posredno in na neformalen način, pa zato zelo učinkovito, pa delujejo vrstniki, množična občila, družina, delovno okolje...

V vrsti številnih podkomponent osebnostne identitete, ki določajo celotno podobo nekoga, igra pomembno vlogo politična identiteta v širšem in ožjem smislu.

Politična socializacija je torej proces, v katerem posameznik pridobiva politično kulturo. V svojo osebnostno strukturo vgrajuje politične usmeritve in vrednote, utemeljuje svoje ideološke ubranosti, vsrkava vzorce in norme političnega vedenja in opredeljuje svoja stališča do politike in političnega ter to, kar sam pričakuje od politike in mnenja o tem, kakšna vloga pripada njemu v politiki v ožjem smislu in v specifični politični

² Spomnimo se trenutka, ko smo dobili pionirsko čepico in rdečo rutko, »ritualov«, ki spremljajo npr. slovesne večerje ali sprejeme, vstajanja ob zvokih državne himne itd.

kulturi kot pojavni obliki družbene (narodne) skupnosti. Na ta način se kultura vzdržuje, si zagotavlja lastno kontinuiteto.

Poznamo več vzorcev političnega vedenja: pri kognitivni oziroma spoznavni usmeritvi gre za zavestno znanje, spoznanje, obveščenost o političnem sistemu, njegovem delovanju in procedurah, pri čustveni usmeritvi govorimo o čustvenem odnosu do politike, pri čemer mislimo predvsem na narodno zavest, patriotizem, vrednostna usmeritev pa predstavlja sodbe, mnenja, stališča o političnih ciljih, torej vrednostna merila in ideološko naravnost.

Gabriel Almond in Sidney Verba sta opredelila tudi tri stopnje politične participacije: parohialno, podložniško in participativno. Prvi model velja predvsem za primitivne družbe in tradicionalne skupnosti, vasi itd., v drugem »podložnik« ne pričakuje vloge v politiki, ne zaveda se svojega podrejenega položaja, ne ugovarja in priznava legitimnost oblasti, nam najbližja pa je tretja, participativna oblika, v kateri ima vsak posameznik pravno-formalno pravico in celo (vrednostno določeno) dolžnost sodelovati v političnem dogajanju tudi v ožjem smislu. (Južnič: 1989, 50-80, 212-224)

Janez Kolenec v knjigi *Politična kultura Slovencev* (Ljubljana, 1993) posveča veliko pozornost politični socializaciji v vrtcu. Po njegovih ugotovitvah tam otroci pridobivajo bazične politične orientacije, identificirajo ključne politične simbole, ki so pretežno še emocionalno obarvani, oblikujejo odnos do politične oblasti, ki se jim prikazuje z visoko stopnjo personifikacije, politične vsebine se jim prikazujejo v obliki političnih simbolov (zastave, grbi, nacionalni simboli), oblikujejo pa tudi pretežno pozitivna stališča do ključnih političnih objektov, do države, naroda in politične oblasti (modela politike - op. Z. Ž.) nasploh. V tem obdobju (6 do 11 let) se razvije tudi občutek za pravičnost in resnico ter identifikacije in projekcije vzorov, od razredne, religiozne, etnične, rasne,... identitete, pa tudi jezikovna kompetenca. (Kolenec: 1993, 173)

Avtor pri tem ves čas poudarja, da je pri vsem tem še vedno najintenzivnejši vpliv vrstnikov in predvsem družine, ki je »primarna in univerzalna skupnost, ki jo opredeljujejo visoka stopnja emocionalnih, nestrukturiranih in personaliziranih medosebnih odnosov. Spolna dihonomija je vsakdanja izkušnja. Družina je glavni prenašalec politične kulture in njenih norm, oblik, vsebin. Moč vpliva družine pa je odvisna od moči drugih socializacijskih agensov.«

II. Slovenska politična kultura v Južni Ameriki

V okviru pripadnosti etnični kolektiviteti dr. Stane Južnič le-to obliko identitete naveže na štiri kontinuitete: bivalnoteritorialno, biološko-etnično (skupno poreklo), jezikovno (v smislu komunikacijske skupnosti) in politično (vsaka človeška skupnost ima politiko). Pri tem velja, da je nacionalna zavest manj »avtomatizirana« kot etnična ali narodnostna in jezik tu ne igra odločilne vloge. Večji poudarek je na s strani posameznika proklamirani pripadnosti, lojalnosti nacionalnim mitom itd. Skozi čas specifična družbena skupnost - narod - izoblikuje lasten življenjski slog, svoj zgodovinski spomin in nacionalno-politično identiteto, čemur pravimo tudi nacionalni karakter. (Južnič: 1989, 268-320)

Slovenstvo kot **narodna** identiteta se je do konca konstituiralo šele leta 1918, ko je bila določena nacionalno zaokrožena in politično definirana dežela. Prej je šlo v prvi vrsti za **etnične** identitete, vezane na posamezne regije. (Lukšič: 1995, 157) Pa vendar je bila tudi taka (-regionalna-) oblika etnične identitete predvsem navzven, npr. v izseljenstvu, predvsem slovenska.

Preidimo torej na izražanje etnične pripadnosti kot manifestacijo lojalnosti specifični politični kulturi. Ta je bila v času priseljevanja prvih Slovencev v Južno Ameriko resnici na ljubo še precej neprofilirana, predvsem to velja za priseljevanje na to celino v prvem valu konec prejšnjega in na prehodu v to stoletje, ko so predvsem v Argentino in Brazilijo prihajali ljudje s slovenskega etničnega ozemlja z avstrijskim državljanstvom. Tudi po prihodu v novo okolje se je večina teh ljudi »porazgubila«, saj je šlo za neorganizirano ter nestrnjeno naseljevanje neizobraženih posameznikov.

II. A. Politična kultura in medvojni izseljenci

Nekoliko drugače je bilo z izseljenci med obema vojnoma. Šlo je za v prvi vrsti **ekonomsko** emigracijo s Primorske in deloma Prekmurja, pa čeprav lahko rečemo, da je na odločitev o odhodu v svet v veliki meri vplival tudi čedalje bolj represiven fašistični režim na območju takratne Italije in je šlo torej v neki meri tudi za politični vzrok. Tudi v tem primeru je šlo za razmeroma neorganizirano naseljevanje predvsem v Argentini ter deloma v Čilu, Urugvaju in Braziliji. Slovenski prišleki, teh je bilo okoli 30.000, so bili večinoma slabo izobraženi nizko kvalificirani delavci in kmetje. Večinoma so tudi potem, ko so se dokončno ustalili, ostali na rangu nižjega srednjega sloja prebivalstva.

Kljub eksistenčnim problemom je del te izseljenske populacije, predvsem v Argentini, nadaljeval z negovanjem slovenske besede, pesmi, in bil tudi politično angažiran. Ustvarila se je politično razdeljena skupnost, ki je v treh slovenskih domovih, z revijo Duhovno življenje, časniki Slovenski tednik in Novi list, kasneje združen v Slovenski list³, s šolo itd., oblikovala specifično političnokulturno paradigmo, temelječo na slovenski etnični zavesti, simpatiziranju z idejo priključitve Primorske Jugoslaviji ter na drugi strani na državljanski lojalnosti Argentini in, vsaj formalno in minimalno, tudi Italiji. Slovenstvo kot politična identiteta je sicer bolj značilno za Slovence na italijanski strani meje, tudi danes, pa vendar o podobnem procesu lahko govorimo tudi v argentinskih razmerah.

Z leti so se izoblikovali trije politični tabori. Najmočnejši so bili levičarji, ki so leta 1925 ustanovili Delavsko kulturno društvo Ljudski oder, drugi po številu somišljenikov so bili pripadniki Slovenskega prosvetnega društva I, ustanovljeno je bilo leta 1929, tretjo skupino pa so tvorili sokoli, ki so ustanovili svoje Sokolsko društvo La Paternal in so bili nagnjeni k jugoslovanskemu nacionalizmu. (Brecelj: 1992, 169)

Leta 1936 je prišel kot veleposlanik kraljevine Jugoslavije v Argentino Izidor Cankar, ki je kljub temu, da je v veliki večini šlo za italijanske državljane, tesno sodeloval s slovenskimi društvi (razen s politično skrajno levim Ljudskim odrom). Ta so na njegovo pobudo konec januarja 1937 ustanovila osrednji šolski odbor, Slovenski tednik in Novi list pa sta se združila v Slovenski list. Publikacije so prinašale predvsem besedila o okupiranih ozemljih Primorske, o novicah iz Italije in Jugoslavije, kritiko politike Jugoslavije do Slovencev v Italiji itd.

Slovenci so se udeleževali sestankov jugoslovanskih izseljencev in tako je bila marca 1941 ustanovljena Jugoslovanska narodna odbrana (JNO)⁴, ki je dobila pododbore v

³ Naštete so samo nekatere večje publikacije, vsaka od skupin pa je imela še več manjših glasil. Aleš Brecelj (Dve domovini 2-3, Ljubljana, 1992) ugotavlja, da se je med predvojno slovensko emigracijo v Argentini v slabih dveh desetletjih pojavilo vsaj petnajst različnih periodičnih publikacij.

⁴ JNO je bil sicer prvič ustanovljen že leta 1915/16, leta 1919 pa tudi odsek Slovenija - prva slovenska organizacija v Argentini, o kateri je ohranjena dokumentacija (Brecelj: 1992, 167). Sedež JNO je bil v Čilu, v B. A. pa se je osnoval Center JNO za Južni Atlantik, ki je izdajal svoje glasilo Jadran. Prizadevali so si za ustanovitev skupne države Južnih Slovanov.

Rosariu in drugod, Slovenci pa so oktobra istega leta ustanovili še odbor Slovencev in Hrvatov izpod Italije in se nato osamosvojili od jugoslovanskega odbora. Novice o izdajstvu Draže Mihajlovića in o pojavu partizanov so povzročile razcep v JNO.

Primorski Slovenci so oktobra 1944 v Buenos Airesu pripravili proslavo ob stoletnici rojstva Simona Gregorčiča in na prireditvi jasno pokazali željo po priključitvi Primorske Sloveniji oziroma Jugoslaviji kljub takrat profašističnemu režimu v Argentini. 16 društev iz Argentine, Urugvaja in Brazilije je leta 1946 ustanovilo Odbor za jugoslovansko Primorje in aktivno podpiralo slovenska stališča na Londonski konferenci ter priključitev s številnimi javnimi zborovanji, zbiranjem podpisov itd.

Leta 1947 je iz vseh domov v Buenos Airesu nastal Slovenski ljudski dom, v katerem pa je prevladala levičarska politična usmeritev, zaradi česar se je veliko število Slovencev umaknilo. Dom so oblasti leta 1949 zaradi njegove politične usmeritve ukinile. (Mislej: 1994, 85-113)

S temi buenosaireškimi dogodki se je velika večina dotlej razmeroma dejavnih Slovencev umaknila v pasivnost, kar je pomenilo velik udarec za ohranjanje slovenstva na argentinskih in južnoameriških tleh. V tem delu slovenske izseljske populacije nato težko govorimo o kakršnem koli dogajanju v smislu oblikovanja oziroma »življenja« slovenske politične kulture (če ne štejemo nekaterih glasil, ki so v tem času vendarle vsaj po nekajkrat izšla, npr. Nova domovina, Lipa, Naprej, Glasnik...) vse do vnovičnega odprtja slovenskega društva - Slovenskega podpornega društva Triglav - leta 1974. Tudi v tem velikem klubu je prevladala leva politična usmeritev in čeprav je bil dom slovenski, se je v njem zbiralo čedalje več levo usmerjenih pripadnikov drugih narodnosti Jugoslavije, pa tudi Argentinecev. Tako ravnanje je še vedno odbijalo velik del Slovencev, ki so ostajali »doma« in so sledili morda le še sobotni slovenski radijski oddaji. Stanje se je spremenilo šele v 90. letih, ko je končno prevladala slovenska struja, vendar je zdaj za mnoge že prepozno, pravzaprav je vse na starejših, pripadnikih prve ali druge generacije, medtem ko so mladi, ki bi bili pripravljene sodelovati pri delu društva, izjemno redki. Tudi slovenski jezik je tu prej izjema kot pravilo, večina ljudi pa se že opredeljuje predvsem za Argentinece in šele nato v manjši meri tudi za Slovence. Če govorimo o politični kulturi v nekoliko ožjem smislu, lahko rečemo, da je populacija okrog Triglava zdaj razmeroma apolitična, vse skupaj temelji predvsem na nekakšni »folklorni« pripadnosti slovenstvu. Političnokulturna ali narodna identiteta je zreducirana na nizko obliko šibke etnične identitete.

Podobno je tudi stanje v Triglavu v Rosariu (300 kilometrov od Buenos Airesa) in tudi v klubu Primera Sociedad Transmurana - v prekmurskem društvu v Montevideu (Urugvaj).

II. B. Politična kultura in povojni politični izseljenci

Že leta 1949 je prišlo do novega dogodka, ki je takratno podobo slovenstva v Južni Ameriki precej spremenil. V Argentino (v zelo majhni meri tudi v Brazilijo) je prišla velika skupina slovenskih političnih emigrantov, nekdanjih domobrancev in drugih nasprotnikov komunističnega režima z družinami.

Zaradi vplivov jugoslovanskega veleposlaništva in močne levičarske propagande so bili prišleki deležni zelo slabega sprejema s strani Primorcev, ki so v njih videli predvsem sodelavce fašistov, tistih, zaradi katerih so oni vsaj posredno morali v tujino. Kakorkoli že, skupina 6.000 do 7.000 Slovencev, predvsem Dolenjcev, Gorenjcev in Ljubljancev, je v Južno Ameriko prišla kot na Noetovi barki - najprej so doživljali skupno usodo v begunskih taboriščih v Avstriji in Italiji, kjer so si organizirali lastno

šolstvo, kulturno dejavnost, versko in politično življenje. Usoda pa jih je nato pripeljala še v skupno izseljensko družbo, predvsem v Argentino oziroma v Buenos Aires. Skupnost je bila sestavljena iz celih družin, imela pa je veliko izobražencev, od učiteljev do duhovnikov, arhitektov itd. Zaradi nadpovprečne strnjnosti naselitve v Buenos Airesu in hitrega organiziranja, predvsem pa zaradi izjemno močne ideološke kompaktnosti, temelječe na pripadnosti katoliški veri, slovenstvu in protikomunizmu, je skupnost kmalu izoblikovala lastno politično kulturo, bistveno močnejšo in enovitejšo od tiste, ki so jo poznali predvojni priseljenci. Šlo je pravzaprav za model predvojnega katolištva, ki je bilo kot nasprotje komunizmu glavni vzrok njihove prisilne izselitve.

Pri tem veljajo nekateri poudarki oziroma značilnosti. Skupnost je bila od vsega začetka nedostopna za vplive argentinske dominantne kulture, predvsem pa za poskuse »vdora« s strani levičarjev v Argentini ali jugoslovanskega veleposlaništva. Skoraj popolnoma je bila tudi pretrgana vez s Slovenijo, ki je s svoje strani iz političnih vzrokov prav tako ignorirala to močno narodno skupnost.

Slovenska politična emigracija (SPE) je bila tako hermetično zaprta za vse vplive tudi zaradi »mita o vrnitvi«, mišljenja, da bo enostrankarskega političnega režima v domovini kmalu konec in da se bodo vsi lahko vrnili na svoje domove. Čemu bi torej poganjali korenine, če bo treba kmalu nazaj...?

Po drugi strani so mladi, delovni in razmeroma izobraženi ljudje predstavljali dragoceno delovno silo za sicer multikulturno naravnano argentinsko državo. Zato so bili dobro sprejeti in so si hitro ustvarili sloves, podoben drugim zahodno- in srednjeevropskim narodnostnim skupnostim. Hitro so si tudi gmotno opomogli in se z leti povzpeli v povprečju nekako v zgornjo polovico argentinskega srednjega družbenega sloja. Pripomniti velja, da je ta skupina Slovencev vzpostavila v odnosu do Argentinev večinoma rahlo ali včasih celo izrazito superiorno stališče, za precejšen del so Argentinci zgolj »ta črni«, ki jim ne moreš zaupati, saj niso sposobni tolikšne organiziranosti, varčnosti itd. Taka pozicija ni poznala stigmatizirajočega vpliva dominantne skupnosti, nasprotno, prinašala je večjo samozavest in bila kot taka spodbuda za ohranjanje lojalnosti slovensko-katoliški politični kulturi.

II. B. a. Politična socializacija v SPE

Že leta 1948, ko priselitev še ni bila dokončana, so ustanovili Društvo Slovencev, ki se je kasneje preimenovalo v Zedinjeno Slovenijo. Ta organizacija predstavlja še danes temelj politične kulture povojnih političnih izseljencev iz Slovenije v Argentini. Znotraj nje oziroma ob njeni »navzočnosti« se je in se še odvija celotno družabno, kulturno, versko, politično, šolsko, ekonomsko... življenje te slovenske izseljenske skupnosti. Hitro se je izoblikoval aparat politične socializacije znotraj skupnosti, od primarne socializacije naprej. Ima svoje vrtce, sobotno osnovno in srednjo šolo, skrbi za številne kulturne prireditve, politične proslave in verske obrede, vse striktno v slovenskem jeziku, ima lastno hranilno zadrugo, zelo pomembno vlogo igra kulturna organizacija Slovenska kulturna akcija, ki je izdala že več kot 150 knjig, poleg številnih publikacij pa naj omenimo samo tednik Svobodna Slovenija, ki predstavlja glavni povezovalni informacijski člen.⁵

Za skupnost je značilna izrazita vloga moralne avtoritete. Skupnost je neformalno pa vendar razmeroma strogo hierarhizirana, veliko vlogo pri vzpostavljanju in izkazovanju

⁵ Več o SPE v članku Slovenski politični izseljenci v Argentini, Zvone Žigon, TIP 2/1996, Ljubljana, 216-231.

položaja na družbeni lestvici znotraj nje pa igra jezikovna kompetenca (znanje slovenskega jezika v vseh situacijah) ter kriterij sodelovanja v njenem kulturnem in političnem življenju.

K politični kulturi slovenske politične emigracije v Argentini spada redno obiskovanje nedeljske slovenske maše v enem od slovenskih društev oziroma v slovenski cerkvi v širšem središču Buenos Airesa, prebiranje publikacij v slovenščini, pošiljanje otrok v sobotno slovensko šolo, karseda redno obiskovanje številnih prireditelj, če je le mogoče tudi sodelovanje pri njihovi realizaciji, politično strinjanje z desno politično usmeritvijo, spremljanje dogajanja v Sloveniji, predvsem političnega, podpiranje slovenske Cerkve, itd. Močna je vloga ritualov, ceremonij in simbolov. Tako sta na vseh pomembnejših prireditvah obvezni argentinska in slovenska izseljenska himna ter dviganje obeh zastav, za mnoge pa ima izrazito simbolni pomen pridobitev slovenskega potnega lista. Prav zaradi počasnega izdajanja slovenskih državljanstev s strani slovenskih upravnih organov je bilo že precej vroče krvi.

Politična socializacija se začne takoj ob rojstvu, ko se morajo starši, večinoma še vedno oba Slovenca, odločiti, v katerem jeziku bodo vzgajali otroke. Prvi, torej materni jezik, je za večino slovenski in v njem poteka tudi večji del primarne socializacije. Na ta način je (z uspešno politično socializacijo staršev oziroma bodočih staršev) SPE skozi dolgega pol stoletja ohranila skorajda nedotaknjeno slovensko (politično) kulturo, ki ji nekateri pravijo tudi »slovenski čudež v Argentini«. Zaradi pomanjkanja dotoka novih »moči« iz domovine pa je tudi ta etnična skupina izpostavljena naravnemu procesu akulturacije in asimilacije.

II. B. b. Vpliv asimilacijskih procesov

Otroci, pripadniki tretje ali celo že četrte generacije, pa so podvrženi dvojnosti socializacije, saj so vplivi dominantnega družbenega okolja s španskim jezikom zaznavni že zelo zgodaj. Tako imajo npr. slovenske in argentinske vrstnike, gledajo videoposnetke Slovenije v slovenskem jeziku in argentinske risanke... Ker je argentinski vpliv bolj neprisiljen, slovenski pa ves čas temelji na moralno-politični lojalnosti skupnosti, je za otroke sprejemljivejši tisti model, ki je udobnejši, torej argentinski. Vztrajanje »slovenske strani« včasih povzroči celo popoln odpor in pretrganje stikov. Poglavitni vzrok tega je »neotipljivost« slovenske kulture - risanke in klubsko okolje namreč niso dovolj, oseba potrebuje vsakodnevni realni stik s kulturo, ki naj bi ga inkulturirala. Samoreprodukcija SPE je zato brez zaledja prave domovine zaradi vplivov asimilacije čedalje manj uspešna in že za otroke današnjih dvajsetletnikov iz te skupnosti težko rečemo, da bodo govorili slovensko. To je naraven proces, saj bi bilo težko pričakovati striktno slovensko vzgojo s strani ljudi, ki pripadajo že tretji generaciji oziroma drugi, rojeni v Argentini, in je bil njihov edini realni stik z domovino staršev morebiten enomesečni obisk Slovenije ali občasno dopisovanje s sorodniki, ki jih večinoma komaj poznajo.

II. C. Kriza politične identitete SPE

Pisal sem o asimilacijskih vplivih, ki načenjajo etnično identiteto skupnosti povojnih političnih izseljencev v Argentini. Procesi so naravni in podobni procesom, ki prej ali slej načnejo vsako manjšinsko skupnost, ki se znajde v dominantnem družbenem okolju z drugačno prevladujočo kulturo, kamor štejemo tudi politične vzorce, jezik itd.

Situacija pri skupnosti, o kateri pišem, pa je precej specifična, predvsem kar se tiče njene kulturnopolitične identitete. Ko je SPE prišla na argentinska tla, je pristala na

korekten in lojalen odnos do države, ki jo je sprejela in ji zagotovila oziroma omogočila materialni in duhovni razvoj. Obenem pa sta jo ves čas spremljala dva »mita«: recimo jima »mučeniški« in »mit o vrnitvi«. Dajala sta ji glavni energijski naboj in opravičevala njeno neprepustnost in kompaktnost ter bila hkrati vsebinska vira za njeno specifično kulturnopolitično paradigmo, kar se je odražalo v vsakem političnem govoru, pri vsaki maši, na vsaki proslavi ali srečanju. Bivanje v Argentini je bilo zanjo kot daljši postanek na poti nazaj v domovino, zato dejansko nikoli ni pognala korenin. To velja predvsem za prvo generacijo. Toda leta so tekla in razmere v domovini se niso spremenile do te mere, da bi bila vrnitev mogoča oziroma dovolj varna. Rodili so se otroci in vnuki, ki pa so pognali korenine v svojem rojstnem kraju. Kljub dvojni socializaciji je v njih prevladal vpliv argentinskega okolja in čeprav se večina pripadnikov druge generacije še vedno opredeljuje v prvi vrsti za »Slovence, rojene v Argentini« (Žigon, 1993), je njihov dom Argentina, torej »mita o vrnitvi« ni več, ne le zaradi tehnično težko izvedljivega projekta vnovične preselitve čez ocean, v deželo, kjer so še redki znanci in sorodniki, kjer so razmere za preživetje prav tako trde itd. Izjema je skupina trenutno okoli 70 oseb, ki dvojnosti ni zdržala in se je preselila v Slovenijo. Mit o vrnitvi je izginjal počasi, skozi desetletja, formalno pa ga je razblinila slovenska osamosvojitve in prihod večstrankarskega sistema, saj od takrat ni več teoretičnega oziroma formalnega vzroka, ki bi preprečeval vrnitev. Zahteve slovenske povojne diaspore so bile namreč predvsem demokratizacija Slovenije, sprava in samostojnost Slovenije (Rot: 1992, 209) in velik del tega je kljub nezavidljivim političnim razmeram vendarle realiziran.

»Mučeništvo« je morda nekoliko ponesrečen, pa upam, da ne posmehljivo zveneč izraz za drugo močno mitsko energijo. Velik del beguncev, do 12.000 oseb (v različnih navedbah se številka povzpne do te višine), je partizanska vojska po vojni pripeljala nazaj v Jugoslavijo oziroma Slovenijo in ga skrivaj pobila. Ta dogodek je za pripadnike prve generacije izjemnega pomena. Zavedajo se, da bi enaka usoda prav lahko čakala tudi nje, nekateri so celo pobegnili z vlakov, ki so peljali v smrt, ali so kot po čudežu preživeli poboje in zbežali iz jam, polnih trupel... Od povojnega prihoda v avstrijska begunska taborišča do konca osemdesetih let se je ta skupnost trudila ohraniti svoj politični status. Imela je svojega zunanjega sovražnika, jugoslovansko socialistično državo in njen represivni politični režim, kar jo je delalo še bolj enotno, gotovo v svojem vztrajanju. Ustvarila si je lastno vizijo o družbi, politični kulturi, kakršna naj bi prevladala v domovini. Ob tem je tako kot vsaka politična oziroma narodna skupnost skrbno gojila skupen zgodovinski spomin, temelječ prav na pobjah, ki so dobili mitično razsežnost (na resnični osnovi). V trenutku, ko je njena vrnitev teoretično prenehala biti nemogoča, pa se je pridevnik »politična« emigracija zamajal in tako se je zamajal glavni steber obstoječe političnokulturne paradigme. SPE je nenadoma ostala zgolj izseljenska skupnost, brez dolgoletnega upanja na vrnitev in tudi brez zunanjega sovražnika - komunizma. Sama je začela spoznavati, da bo potrebno preoblikovanje lastne identitete, čeprav je predvsem pri pripadnikih prve in deloma druge generacije čutili precejšen odpor, temelječ na strahu pred novim, pred odpiranjem. Odtod občutek, da nekateri pripadniki te skupnosti skrbno spremljajo politično dogajanje v Sloveniji in čakajo na vsak najmanjši premik, ki bi utegnil kazati na obnavljanje komunizma. Nenadoma tudi ni več potrebna skrbna zaprtost pred sovražnikom, kar pa pomeni še povečan (naravno pogojen) vdor argentinske kulture. Skupnost se je po slovenski osamosvojitvi odprla do domovine in začeli so se številni obiski, razvija se sodelovanje na ravni ministrstev, posebno šolskega in kulturnega, sodobna komunikacijska tehnika pa omogoča komuniciranje takorekoč brez motenj in časovnega zamika.

(Nekdanja) slovenska »politična« emigracija je to le še po izviru in sooča se z namigom, da bo potreben zasuk od političnega samo še k narodnostnemu, izgraditev nove, izrazito etnične identitete. Od kulturnopolitične »samoreprodukcije« pa prehaja h kolikor mogoče tesni povezavi s prvotno domovino, temelječi predvsem na kulturnih stikih, skrbi za šolstvo itd.

Literatura

Brecelj, Aleš (1992): Slovenski etnični tisk v Argentini do druge svetovne vojne, v: Dve domovini/Two Homelands, Razprave o izseljenstvu/Emigration Studies, št. 2/3, Inštitut za izseljenstvo ZRC SAZU, Ljubljana, str. 167-191.

Jenšterle, Marko (1992): Z argentinskimi Slovenci, Karantanija, Ljubljana.

Južnič, Stane (1989): Politična kultura, Obzorja, Maribor.

Južnič, Stane (1993): Identiteta, FDV, Ljubljana.

Kermauner, Taras (1992): Slovenski čudež v Argentini, Trilogija, Predstavitev SPE, Slovenska kulturna akcija, Ljubljana.

Kolenec, Janez (1993): Politična kultura Slovencev, Karantanija, Ljubljana.

Lukšič-Hacin, Marina (1995): Ko tujina postane dom, ZPS, Ljubljana.

Mislej, Irene (1994): Primorski odbor - politično delovanje Primorskih Slovencev med drugo svetovno vojno v Argentini, v: Dve domovini/Two Homelands, Razprave o izseljenstvu/Emigration Studies, št. 5, Inštitut za izseljenstvo ZRC SAZU, Ljubljana, str. 85-113.

Rot, Andrej (1992): Slovenski tisk v Argentini po drugi svetovni vojni, v: Dve domovini/Two Homelands, Razprave o izseljenstvu/Emigration Studies, št. 2/3, Inštitut za izseljenstvo ZRC SAZU, Ljubljana, str. 209-225.

Rupel, Dimitrij (1992): Slovenstvo kot politično prepričanje, Kres, Ljubljana.

Žigon, Zvone (1993): Problem dvojne identitete slovenskih izseljencev, diploma, FDV, Ljubljana.

Žigon, Zvone (1996): Slovenski politični izseljenci v Argentini, v: Teorija in praksa, št. 2, FDV, Ljubljana, 1996, str. 216-230.

Žigon, Zvone (1996): Funkcionalni bilingvizem in Slovenci v Argentini in Urugvaju, v: Dve domovini/Two Homelands, Razprave o izseljenstvu/Emigration Studies, št. 7, Inštitut za izseljenstvo ZRC SAZU, Ljubljana, 1996, str. 71-91.

Summary

Political Culture as a Way of Preserving National Identity

Political culture, which was a focal point in the work of Slovene societies in South America, has been a crucial factor in preserving Slovene national identity there. For immigrants between World War I and World War II, one can say that the very reason of their immigrating was political - since they were fleeing not only hunger but also Italian Fascism. In this light their activities for the preservation of Slovene culture and their support for the Primorska (littoral) region to be part of Yugoslavia were political. Even more pronouncedly political were the activities of post-war immigrants, who fled the country as the defeated side. Their work was and still is strongly connected with religion, anti-communism and the painstaking preservation of Slovene as a language.

As the natural process of assimilation is further progressing, national identity is weakening - together with political culture. There is a growing trend for the activities of Slovene societies, both pre and post-war, to be reduced to the preservation of culture at different levels. The political aspect of culture is thus fading out.